

MINISTERSTWO SPRAWIEDLIWOŚCI
DEPARTAMENT WSPÓLPRACY
MIĘDZYNARODOWEJ I PRAW
CZŁOWIEKA

Warszawa, dnia 20 kwietnia 2015 r.

DWMPC-III-0820-4/15 / 10

UNP: 150421-00473

Stowarzyszenie Koalicja

KARAT

ul. Walecznych 26

03 - 916 Warszawa

Joanna Pastuska

W nawiązaniu do pisma z dnia 16 marca 2014 r. dotyczącego informacji na temat działań, jakie Ministerstwo Sprawiedliwości podejmuje w celu realizacji zaleceń dla Polski zawartych w Uwagach Końcowych Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Kobiet z listopada 2014 r., uprzejmie przedstawiam następujące odpowiedzi, według kolejności wynikającej z załączonej do pisma ankiety.

I. Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury systematycznie co roku przeprowadza szkolenia dla sędziów, prokuratorów, aplikantów i pracowników wymiaru sprawiedliwości dotyczące zagadnień ochrony praw człowieka, w tym kobiet. Na przykład w 2014 r. polscy sędziowie i prokuratorzy wzięli udział w seminariach dotyczących tematyki praw kobiet organizowanych wspólnie z Akademią Prawa Europejskiego: *Prawo antydyskryminacyjne, prawo równouprawnienia kobiet i mężczyzn, Standardy Rady Europy w zakresie prawa antydyskryminacyjnego*. W 2015 r. zaplanowano szkolenia dotyczące zakazu dyskryminacji w praktyce sądowej. Tematyka szczegółowa obejmować będzie: *definicję dyskryminacji, zakres europejskiego prawa o niedyskryminacji, postępowanie dowodowe w sprawach dotyczących niedyskryminacji, rolę sądu krajowego w stosowaniu antydyskryminacyjnych dyrektyw Unii Europejskiej, stosowanie praktyk dyskryminacyjnych przy zawieraniu i rozwiązywaniu umów o pracę oraz ustalaniu warunków zatrudnienia, orzecznictwo Sądu Najwyższego oraz Trybunału Sprawiedliwości dotyczące problematyki dyskryminacji, w szczególności najnowsze orzecznictwo dotyczące dyskryminacji ze względu na płeć, wiek,*

niepełnosprawność, rasę, religię i orientację seksualną. Ponadto w II i IV kwartale 2015 r. zaplanowane są szkolenia na temat: *Wymiar sprawiedliwości a ochrona ofiar przestępstw oraz Przemoc domowa.* W tym samym roku przewidziane są również wizyty studyjne w Europejskim Trybunale Praw Człowieka w Strasburgu oraz szkolenie z zakresu ochrony praw człowieka we współpracy z Dyrekcją Generalną Praw Człowieka i Rządów Prawa Rady Europy.

II. Ministerstwo Sprawiedliwości gromadzi dane statystyczne w zakresie ewidencji spraw o odszkodowania i zadośćuczynienia oraz prawomocnie zasądzonych odszkodowań i zadośćuczynień w związku z wybranymi formami dyskryminacji w zatrudnieniu z wyodrębnieniem płci. Ponadto gromadzi dane w zakresie ewidencji spraw cywilnych o odszkodowania z tytułu naruszenia zasady równego traktowania, w tym z uwagi na naruszenie art. 13 ustawy z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów UE w zakresie równego traktowania, co do których aktualnie nie istnieje możliwość wyodrębnienia spraw wnoszonych do sądów w związku z dyskryminacją ze względu na płeć. Uzyskanie takich informacji będzie możliwe po wprowadzeniu odpowiednich zmian w formularzach statystycznych.

Należy zauważyć, że Ministerstwo Sprawiedliwości analizuje orzecznictwo pod kątem powoływania się na dokumenty międzynarodowe ochrony praw człowieka, m.in. z wykorzystaniem elektronicznej bazy orzeczeń. Z analizy wynika, że sądy rzadko powołują się na dokumenty ONZ, często natomiast na Europejską Konwencję Praw Człowieka. Dzięki prowadzonym przez ministerstwo szkoleniom i upowszechnianiu informacji powoływanie się na traktaty systemu uniwersalnego przez sądy różnych szczebli jest coraz częstsze.

III. Zgodnie z uzasadnieniem wniosku ratyfikacyjnego dotyczącego Konwencji Rady Europy w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, nie przewiduje się obecnie dalszych zmian w zakresie kodyfikacji karnych.

Dostosowania w prawie polskim będzie wymagała natomiast instytucja szczególnych środków ochrony pokrzywdzonego przewidzianych w art. 53 Konwencji. W prawie polskim odpowiadają im w pewnym stopniu środki zapobiegawcze przewidziane w kpk. Niemniej jednak środki konwencyjne mogą być wydawane bez wysłuchania strony przeciwnej oraz w oderwaniu od jakiegokolwiek postępowania. W związku z tym, jak wskazano w uzasadnieniu

do wniosku ratyfikacyjnego dostosowania będą konieczne na gruncie ustawy o Policji (właściwość MSW).

IV. Informuję, że aktualnie prowadzone są przez Zespół Monitorujący przy Ministrze Pracy i Polityki Społecznej (w skład, którego wchodzi przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości) prace nad zmianą definicji przemocy w rodzinie zawartej w ustawie z 29 lipca 2005 roku o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz.U. Nr 180, poz. 1493 ze zm.).

Prace te zmierzają w kierunku rozszerzenia tej definicji o przemoc ekonomiczną oraz przemoc wobec byłych partnerów. Ministrem odpowiedzialnym za ww. kwestie jest Minister Pracy i Polityki Społecznej.

V. W okresie od dnia 7 listopada 2014 r. tj. po dacie wydania Uwag Końcowych CEDAW) wprowadzono także szereg zmian legislacyjnych na rzecz zwiększenia ochrony pokrzywdzonych przemocą w rodzinie.

W ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw wprowadzono *expressis verbis* do katalogu obowiązków nakładanych w ramach dozoru Policji zakaz zbliżania się do określonych osób na wskazaną odległość (nowela art. 275 par. 2 kpk.).

Ponadto w dniu 8 kwietnia 2015 r. weszły w życie przepisy ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o ochronie i pomocy dla pokrzywdzonego i świadka. Stanowią one kompleksową regulację poświęconą ochronie pokrzywdzonych i świadków biorących udział w postępowaniu karnym i karnym skarbowym. Ustawa wprowadza instrumenty ochrony i pomocy pokrzywdzonemu i świadkowi w związku z postępowaniem karnym. Środki te realizowane będą w sytuacjach zagrożenia życia lub zdrowia pokrzywdzonego lub świadka. Do środków tych należy: ochrona na czas czynności procesowej, ochrona osobista i pomoc w zakresie zmiany miejsca pobytu oraz związana z nią pomoc finansowa na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, potrzeb mieszkaniowych lub na uzyskanie świadczeń opieki zdrowotnej. Zastosowanie poszczególnych środków ochrony i pomocy będzie możliwe odpowiednio do stopnia zagrożenia życia lub zdrowia pokrzywdzonego lub świadka, po uzyskaniu jego zgody. Ustawa zakłada również ułatwienia w dostępie do pomocy

psychologicznej dla pokrzywdzonych, świadczonej z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej.

Ponadto w ramach zmian wprowadzanych niniejszą ustawą w obrębie kpk wprowadzono dodatkowe środki o charakterze procesowym służących ochronie pokrzywdzonych i świadków, np. zasadą stanie się zachowanie poufności danych adresowych tych osób. Anonimizacja danych osób przesłuchiwanym w postępowaniu karnym będzie polegać na tym, że w protokole przesłuchania nie zostaną zamieszczone dane dotyczące miejsca zamieszkania oraz miejsca pracy osób biorących udział w czynności. Dane te zostaną zamieszczone w załączniku do wyłącznej wiadomości organu prowadzącego postępowanie (dodawane art. 148 par. 2a-2c, art. 156a i art. 191 par. 1a-1b k.p.k.)

Przepisy ustawy umożliwiają także przesłuchanie w formie wideokonferencji nie tylko – jak dotychczas – osób małoletnich i nie tylko w przypadku przeszkód o charakterze geograficznym, ale także, gdy istnieje ryzyko krępującego oddziaływania obecności oskarżonego na świadka – dodawany art. 390 par. 3 k.p.k.

Ustawą tą wprowadzono również tzw. Europejski Nakaz Ochrony (zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/99/UE – dodawane rozdziały 66j-66k k.p.k.). Dzięki niemu możliwe stanie się przekazanie środka ochrony do innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Przepisy te gwarantują osobom chronionym w chwili przeniesienia się do innego państwa członkowskiego możliwość wystąpienia z wnioskiem o wydanie tzw. europejskiego nakazu ochrony, a w konsekwencji objęcie ich w nowym miejscu zamieszkania odpowiednimi środkami ochrony, identycznymi z tymi, którymi były objęte w państwie wydania środka. Europejski nakaz ochrony może mieć znaczenie dla kobiet – ofiar przemocy, która udają się do innego państwa członkowskiego UE, gdzie odtąd będzie im zapewniona równoważna ochrona.

Ponadto Ministerstwo Sprawiedliwości, poprzez analizę formularzy statystycznych, monitoruje stopień nakładania przez sądy zakazu zbliżania się sprawcy do pokrzywdzonego przemocą w rodzinie, a dane o liczbie orzeczonych środków prezentowane są w sprawozdaniach z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

VI. W Polsce obowiązuje kompleksowa, ogólnokrajowa strategia dotycząca przeciwdziałania przemocy w rodzinie w postaci Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie, obecnie - na lata 2014 -2020 . Z uwagi na fakt, że przemoc w rodzinie w większości przypadków dotyka kobiet (ok. 60%) należy przyjąć, że główne zapisy i ochrona przewidziana w tej strategii dotyczą pokrzywdzonych tej płci. Resortem wiodącym w zakresie tego Programu jest Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Zarówno Program jak i sprawozdania z jego realizacji są dostępne na stronach internetowych MPiPS.

Kwestie związane z przemocą wobec kobiet poruszone są również w Krajowym Programie Działań na Rzecz Równego Traktowania na lata 2013-2016.

Odnosnie do kwestii dotyczących przemocy wobec kobiet starszych i z niepełnosprawnościami uprzejmie informuję, że na ten rok w ramach Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie planowane są badania dotyczące przemocy wobec osób starszych oraz niepełnosprawnych (w tym kobiet).

- Należy wyjaśnić, że polskie prawo nie przewiduje obowiązkowej mediacji i między innymi z tego względu Ministerstwo Sprawiedliwości nie prowadzi obecnie działań zmierzających do wprowadzenia zakazu stosowania mediacji pojednawczych w przypadku ofiar przemocy domowej. Resort ma świadomość, że w niektórych państwach, jak np. Austria, projektuje się zmiany prawa karnego zmierzające do ograniczenia stosowania mediacji w tego typu sprawach, tym niemniej jednak w Polsce prace nie zostały jak na razie podjęte.

- Bezpłatna pomoc prawna dla ofiar przestępstw dostępna jest w ramach działalności Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej. Sieć pomocy tworzą ośrodki i ich filie, prowadzone przez organizacje pozarządowe, otrzymujące na ten cel dotacje celowe ze środków Funduszu. Pomoc świadczona jest przez profesjonalnych prawników, tj. m.in. adwokatów, radców prawnych i komorników sądowych.

Od 60 do 80% beneficjentów pomocy stanowią kobiety pokrzywdzone przemocą domową wraz z dziećmi. Istotna część podmiotów prowadzących ośrodki pomocy to organizacje wyspecjalizowane w obszarze przemocy domowej, w szczególności wobec kobiet, jak np. Ogólnopolskie Pogotowie dla Ofiar Przemocy w Rodzinie „Niebieska Linia”, Lubuski Ruch na Rzecz Kobiet i Rodziny „Żar”, Centrum Praw Kobiet, Lubuskie Stowarzyszenie na Rzecz Kobiet BABA czy też Stowarzyszenie AZYL z Torunia. Oprócz pomocy prawnej pokrzywdzone kobiety uzyskać również pomoc psychologiczną, zdrowotną, edukacyjną, materialną oraz skorzystać ze schronienia. Rocznie Fundusz dysponuje na te cele

budżetem ponad 16 mln zł. Średnio każdego roku z pomocy finansowanej ze środków Funduszu korzysta ponad 20 000 osób, co oznacza wsparcie dla ponad 15 000 kobiet – ofiar przemocy.

Ponadto kobiety pokrzywdzone przemocą, tak jak inne strony w postępowaniu sądowym cywilnym, mogą domagać się zwolnienia z kosztów sądowych oraz ustanowienia adwokata lub radcy prawnego gdy wykażą że nie są w stanie tych kosztów ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. W postępowaniu karnym, również istnieje możliwość ustanowienia pełnomocnika.

Polskie prawo przewiduje szereg ułatwień. Zgodnie z art. 87 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku *Kodeks postępowania karnego* (Dz.U. 89 poz. 555 ze zm.) strona inna niż oskarżony może ustanowić pełnomocnika.

W myśl § 2, osoba nie będąca stroną może ustanowić pełnomocnika, jeżeli wymagają tego jej interesy w toczącym się postępowaniu.

Przepis § 3 stanowi, że sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może odmówić dopuszczenia do udziału w postępowaniu pełnomocnika, o którym mowa w § 2, jeżeli uzna, że nie wymaga tego obrona interesów osoby nie będącej stroną.

W myśl art. 78 §1 kpk oskarżony, który nie ma obrońcy z wyboru, może żądać, aby mu wyznaczono obrońcę z urzędu, jeżeli w sposób należyty wykaże, że nie jest w stanie ponieść kosztów obrony bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

Sąd może cofnąć wyznaczenie obrońcy, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono (§ 2).

Przepis art. 78 kpk ma odpowiednie zastosowanie do pełnomocników (vide art.88 kpk)

- Jeżeli chodzi o gromadzenie, analizowania i publikowania danych na temat zgłoszonych przypadków przemocy domowej, wszczętych postępowań w sprawach i wniesionych do sądów aktów oskarżenia, uprzejmie informuję, że w Ministerstwie Sprawiedliwości za pomocą formularzy statystycznych gromadzone są dane dotyczące przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie wg art. 2 pkt 2 *ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, takie jak:

- rodzaj przestępstwa w kodeksie karnym,
- liczba osób osadzonych za dane przestępstwo,
- liczba osób skazanych za dane przestępstwo,
- liczba osób pozbawionych wolności za dane przestępstwo, w tym z warunkowym zawieszeniem,

- liczba poszczególnych rodzajów kar wymierzonych za poszczególne przestępstwa,
Liczba osób pokrzywdzonych (kobiety, mężczyźni, dzieci).

Dane te są przedstawiane w corocznych sprawozdaniach z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Dane o liczbie oskarżonych gromadzi Prokuratura Generalna. Ministerstwo Sprawiedliwości, ze względu na swoją właściwość, nie dysponuje także danymi dotyczącymi liczby zgłoszeń przypadków przemocy w rodzinie.

VII. Zagadnienia związane ze ściganiem przestępstw znajdują się poza właściwością Ministerstwa Sprawiedliwości. Zwracam natomiast uwagę na zmiany do rozdziału XXV kodeksu karnego, które mogą mieć znaczenie dla ograniczenia wyzysku małoletnich w prostytucji. Chodzi tu w szczególności o treść art. 199 par. 3 k.k. wprowadzony nowelą kodeksu karnego z dnia 4 kwietnia 2014 r., zgodnie z którą karalne jest samo obcowanie płciowe z małoletnim, przy nadużyciu zaufania, udzieleniu korzyści majątkowej lub osobistej, albo jej obietnicy. Usunięcie znamienia „doprowadzenia” do obcowania poszerza pole penalizacji wskazanego zachowania, niezależnie od kogo pochodziła inicjatywa. Jeżeli zaś chodzi o szkolenia na temat postępowania z ofiarami handlu ludźmi, uwzględniające perspektywę równości płci to tematyka ta jest objęta odpowiedzialnością przekazaną w pkt I. Natomiast opracowanie informacji na temat skali zjawiska prostytucji (niepenalizowanego) - leży poza właściwością Ministerstwa Sprawiedliwości.

Z wyrazami szacunku,

[Podpis]
ZASTĘPCA DYREKTORA
Departamentu Współpracy
Międzynarodowej i Praw Człowieka
Agnieszka Dąbrowiecka

